

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **P.**, bývajúceho v J., zastúpeného Mgr. V., advokátom so sídlom v B., proti žalovanej **Z.**, so sídlom v J., J., zastúpenej JUDr. Á., advokátom so sídlom vo V., **o ochranu osobnosti**, vedenej na Okresnom súde Galanta pod sp. zn. 8 C 14/2003, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 27. novembra 2007, sp. zn. 10 Co 126/2007, takto

r o z h o d o l :

Dovolanie **o d m i e t a .**

Žalovanej náhradu trov dovolacieho konania nepriznáva.

O d ô v o d n e n i e

Žalobca sa žalobou z 31. januára 2003, následne doplnenou a upresnenou podaním doručeným súdu dňa 3. júla 2006 a rozšírenou dňa 22. februára 2007 domáhal, aby žalovaná bola povinná na najbližšej konanej pracovnej porade pedagógov Základnej školy v J. po nadobudnutí právoplatnosti tohto rozsudku odvolať a ospravedlniť sa za svoje tvrdenia: 1/ o nedostatočnom výklade, neobjektívnom hodnotení, psychickom nátlaku na žiakov, nevhodných nadávkach a o ignorovaní pozvánky na zasadnutie Rady školy v liste zo 4. apríla 2002, 2/ o slovnom útoku na vedenie školy a spolupracovníkov dňa 14. novembra 2002 a o následnom opustení miestnosti a odmietnutí pokračovať v práci v liste z 10. decembra 2002, 3/ o nezúčastňovaní sa dozoru denne od 7,00 do 7,55 hod. od začiatku školského roka do 19. decembra 2002 v liste z 20. decembra 2002, 4/ o odmietnutí ako triedneho učiteľa žiakov VII. triedy vykazovať zmeškané hodiny rómskymi žiakmi a o nevhodnom, hrubom a urážajúcom správaní voči kolegom na pracovnej porade spôsobom, ktorý je zaprotokolovaný v zápisnici z porad z 10. decembra 2003, v liste z 19. decembra 2003, 5/ o nepravdivosti dôvodov uvedených v okamžitom zrušení pracovného pomeru zo 16. júla

2004. Ďalej sa domáhal uloženia povinnosti žalovanej zaplatiť mu náhradu nemajetkovej ujmy 10 000 Sk spolu s náhradou trov konania.

Okresný súd Galanta rozsudkom z 26. apríla 2007, č.k. 8 C/14/2003-227 žalobu zamietol a žalovanej nepriznal náhradu trov konania. V dôvodoch rozhodnutia poukázal, že žalobca argumentoval porušením práva na rovnaké zaobchádzanie v rámci pracovnoprávných vzťahov, a preto si uplatnil ochranu práv okrem § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka aj na základe § 13 ods. 5 Zákonníka práce a § 9 ods. 11 zákona č. 365/2004 Z.z. antidiskriminačného zákona. Súd prvého stupňa vykonal dokazovanie výsluchom svedkov, účastníkov konania a predložených listinnými dôkazmi. Posúdením obsahu jednotlivých písomných podaní, ktoré žalovaná zaslala žalobcovi (listy zo 4. apríla 2002, z 10. decembra 2002, z 20. decembra 2002, z 19. decembra 2003, okamžité skončenie pracovného pomeru zo 16. júla 2004) dospel k jednoznačnému záveru, že ich obsah nebol objektívne spôsobilý zasiahnuť do osobnostných práv žalobcu. Obsahom listov bolo poukazovanie, resp. napomínanie na neplnenie pracovných povinností žalobcu, upozornenie na nespokojnosť rodičov s vyučovacími metódami. Obsah listov neprekračoval rámec vecnej kritiky, vychádzal z reálnych faktov, nebol urážajúci a ani nijako inak znevažujúci osobu žalobcu. Kritika bola čo do obsahu a formy primeraná, nevybočovala z hraníc nutných na dosiahnutie cieľa. Kritika sa uskutočnila v rámci pracovnoprávných vzťahov, riaditeľ žalovanej ako nadriadený žalobcu realizoval svoju základnú povinnosť vedúceho zamestnanca v zmysle § 82 písm. a/ Zákonníka práce riadiť a kontrolovať prácu zamestnancov. Žalovaná sa v jednotlivých listoch dotýkala výlučne plnenia pracovných povinností žalobcu ako učiteľa, žiadnym spôsobom nezasahovala do intímnej sféry osobnosti žalobcu. Povinnosť žalobcu ako zamestnanca plniť pokyny nadriadeného vyplýva z § 81 písm. a/ Zákonníka práce. Opodstatnenosť výhrad voči pedagogickému pôsobeniu žalobcu súd považoval za preukázanú na základe sťažností rodičov žiakov VI. triedy z 13. februára 2002, ako aj na základe Rodičovskej rady Rodičovského združenia pri ZŠ J. z 15. januára 2003, listu z 8. októbra 2003 matky žiaka VII. ročníka R., listu z 5. marca 2004 matky žiačky VII. ročníka K.. Zo svedeckých výpovedí učiteľov pôsobiacich na ZŠ v J. (M., M., M., G., M., B., P., P.) považoval za preukázané, že vzťahy medzi žalobcom a štatutárnym zástupcom žalovanej boli napäté a konfliktné, konfliktnosť však bola obojstranná. Riaditeľ školy vždy vyžadoval iba plnenie pracovných povinností, nikdy neútočil na osobnosť žalobcu, resp. jeho etnický pôvod. Konfliktnosť žalobcu je zrejmá aj na základe jeho pracovného hodnotenia z predchádzajúceho zamestnania na ZŠ P.. Súd prvého stupňa poukázal aj na list žalobcu

z 8. apríla 2002, ktorým reaguje na list žalovanej zo 4. apríla 2002, v ktorom žalobca dáva činnosť žalovanej do súvislostí s dobami fašizmu a stalinizmu, túto reakciu žalobcu možno jednoznačne považovať za hrubo urážajúcu a neadekvátne. Podľa žalobcu hlavným zdrojom konfliktov so žalovanou bola otázka povinnosti evidovať osobitne rómskych žiakov, resp. ich dochádzku, keď podľa žalobcu je takýto postup protiústavný. Súd prvého stupňa považoval za akceptovateľné vysvetlenie žalovanej, že evidencia sa realizovala len pre vnútorné potreby školy za účelom vyhodnotenia účinností opatrení na zlepšenie dochádzky rómskych žiakov, či na realizáciu rôznych projektov pre týchto žiakov, príp. odôvodnenosť rómskej asistentky. Bez ohľadu na to, či žalovaná mala alebo nemala právo od žalobcu požadovať osobitnú evidenciu rómskych žiakov, konaním žalovanej, ktorým žalobcovi vytkla neplnenie tejto povinnosti, nedošlo k žiadnemu zásahu do osobnostných práv žalobcu. Pokiaľ žalovaná od žalobcu žiadala výkon dozoru, táto povinnosť žalobcu vyplýva zo všeobecných povinností zamestnanca plniť pokyny nadriadeného, ako aj z vnútorného poriadku školy. Žalobca nepreukázal, že kritika žalovanej z dôvodu nerešpektovania povinnosti vykonávať určený dozor, bola neoprávnená. Súd nepovažoval za zásah do osobnostných práv žalobcu ani skutočnosti uvedené v okamžitom skončení pracovného pomeru zo 16. júla 2004. Obsahom okamžitého skončenia pracovného pomeru neboli žiadne skutočnosti, ktoré by boli objektívne spôsobilé dotknúť sa osobnostných práv žalobcu. V prejednávanvej veci súd prvého stupňa v súlade s § 13 Zákonníka práce účinného do 30. júna 2004 a zákona č. 365/2004 Z.z. (účinného od 1. júla 2004) skúmal tvrdenia žalobcu, podľa ktorých sa mala žalovaná dopúšťať konania, z ktorého je možné vyvodiť prejav diskriminácie voči jeho osobe, a to pre jeho rómsky pôvod. Po vykonanom dokazovaní a vyhodnotení skutkových zistení dospel súd prvého stupňa k záveru, že žalovaná sa nedopustila porušenia zásady rovnakého zaobchádzania, čím by došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii žalobcu, preto sa nemôže považovať za poškodeného tak, ako to predpokladá účel právnej úpravy obsiahnutej v § 13 Zákonníka práce. Ak priamou diskrimináciou má byť postup zamestnávateľa, v ktorom so zamestnancom zaobchádza menej priaznivo ako s inými zamestnancami v porovnateľnej situácii, uvedené súdu nebolo preukázané. Ani jednou svedeckou výpoveďou, ani inými dôkaznými prostriedkami nebolo preukázané, že by zo strany žalovanej dochádzalo ku konaniu, ktorým by žalovaná poukazovala na rómsky pôvod žalobcu, alebo ktorým by k žalobcovi pristupovala inak ako k ostatným zamestnancom. Konflikty medzi žalobcom a riaditeľom školy mali výhradne pracovnoprávny charakter, z ich obsahu nie je zrejmy žiaden prvok priamej alebo nepriamej diskriminácie. Svedeckými výpoveďami bolo potvrdené, že riaditeľ školy od všetkých učiteľov rovnako žiadal plnenie si pracovných

povinností. Na škole už viac rokov pôsobí rómska asistentka G., ktorá uviedla, že sa nikdy nestretla so žiadnym diskriminačným správaním či už voči sebe alebo žalobcovi. Žalobca poukazoval na potrebu prenesenia dôkazného bremena na žalovaného v zmysle § 13 ods. 7 Zákonníka práce, resp. § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z.z., ktorým bola do vnútroštátneho poriadku transformovaná Smernica Rady 2000/43/ES o zavedení zásady rovnakého zaobchádzania .... Žalobca však v súdnom konaní nepreukázal žiadne skutočnosti, z ktorých by bolo možné odvodiť, že došlo k jeho priamej alebo nepriamej diskriminácii. Za túto skutočnosť nemožno považovať len subjektívny pocit žalobcu, že sa cíti byť diskriminovaný. Vzhľadom na uvedené súd žalobu ako nedôvodnú zamietol, keď návrh žalobcu na doplnenie dokazovania v časti preukázania, či žalobca bol riadne predvolaný na zasadnutie Rady školy dňa 13. marca 2002 nepovažoval pre rozhodnutie vo veci samej za relevantné a preto dokazovanie v tomto smere považoval v rozpore so zásadou hospodárnosti konania. O trovách konania súd prvého stupňa rozhodol na základe princípu úspechu v spore podľa § 142 ods. 1 O.s.p. Ich náhradu žalobcovi nepriznal z dôvodu ich neuplatnenia v stanovenej lehote.

Na odvolanie žalobcu Krajský súd v Trnave rozsudkom z 27. novembra 2007, sp. zn. 10 Co 126/2007 rozsudok okresného súdu potvrdil a žalobcu zaviazal na náhradu trov odvolacieho konania v sume 3 616 Sk. Odvolací súd po preskúmaní napadnutého rozsudku, ako aj celého obsahu spisového materiálu dospel k záveru, že súd prvého stupňa vykonal dokazovanie v dostatočnom rozsahu potrebnom na vyhlásenie rozhodnutia, hodnotenie dôkazov zodpovedalo postupu vyplývajúcejmu z § 132 O.s.p. a vec správne právne posúdil. V celom rozsahu sa stotožnil so skutkovými zisteniami a závermi súdu prvého stupňa o nedôvodnosti nároku žalobcu z dôvodu neexistencie neoprávnených zásahov do jeho osobnosti, ako aj nepreukázania porušenia zásad rovnakého zaobchádzania. Aj podľa názoru odvolacieho súdu kritika v listoch zo 4. apríla 2002, z 10. decembra 2002, z 20. decembra 2002, z 19. decembra 2003 a v okamžitom skončení pracovného pomeru zo 16. júla 2004 bola čo do obsahu a formy primeraná, nevybočovala z hraníc nutných na dosiahnutie cieľa a táto sa uskutočnila v rámci pracovnoprávných vzťahov (vzťah nadriadeného a podriadeného zamestnanca pri plnení pokynov v súlade správnymi predpismi v zmysle § 82 písm. a/ a § 81 písm. a/ Zákonníka práce). Svedeckými výpoveďami učiteľov pôsobiacich na základnej škole bolo preukázané, že vzťahy medzi žalobcom a štatutárnym zástupcom žalovanej boli napäté a obojstranne konfliktné. Štatutárny zástupca žalovanej však vždy požadoval iba plnenie pracovných povinností žalobcu, nikdy neútočil na osobnosť žalobcu, resp. na jeho pôvod. Súd prihliadol na to, že v predchádzajúcom zamestnaní nebol žalobca hodnotený ako

bezproblémový zamestnanec, k plneniu pracovných povinností pristupoval svojráznym spôsobom a problémový bol aj jeho vzťah k žiakom. Z vykonaného dokazovania nevyplývalo, že by sa žalovaná k žalobcovi správala inak ako k ostatným zamestnancom. V súdnom konaní nebola preukázaná existencia neoprávneného zásahu do osobnostných práv žalobcu podľa § 13 Občianskeho zákonníka, rovnako neboli preukázané skutočnosti, z ktorých by bolo možné vyvodit', že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii, preto ani neprešlo dôkazné bremeno na žalovanú ohľadne preukazovania porušenia zásady rovnakého zaobchádzania.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie žalobca. Jeho prípustnosť dôvodil ustanovením § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. Navrhol, aby Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Poukázal na to, že v už v odvolacom konaní napadol nesprávne závery súdu prvého stupňa, pretože voči nemu boli vykonané opatrenia, ktorým neboli vystavení ostatní zamestnanci žalovanej. Aj listinné dôkazy (písomné napomenutia uvádzajúce údajné porušenia povinností zamestnanca) mali jednoznačne sankčný charakter. Svedkovia nepotvrdili nevhodné, urážlivé správanie žalobcu, ani narušenie medziľudských vzťahov na pracovisku. Neboli preukázané ani nedostatky v pedagogickej práci žalobcu, ani jeho nevhodné správanie k žiakom. Z rovnakých dôvodov žalovaná so žalobcom ukončila pracovný pomer, ktorá skutočnosť bola súdu známa. Rovnaké opatrenia neboli vykonané voči žiadnemu zamestnancovi. Žalobca teda súdu preukázal, že voči nemu boli zo strany žalovanej prijaté sankčné opatrenia. Žalobca v súlade so smernicou č. 20000/43/ES a § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z.z. splnil procesnú povinnosť predložiť dôkazy, z ktorých dôvodne možno predpokladať, že došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Žalovaná však žiadnym spôsobom dôkazy žalobcu nevyvrátila a nepreukázala porušovanie pracovných povinností žalobcom. Prvostupňový súd nesprávne viedol výsluchy svedkov, keď týmto boli kladené otázky tak, aby títo vyslovili skutkový záver (úsudok) o tom, či bol žalobca diskriminovaný; takýto záver patrí iba súdu. Žalobca navrhol v konaní vypočuť ako svedkov rodičov žiakov, ktorí mali osvetliť okolnosti vzniku sťažnosti rodičov VII. triedy na správanie žalobcu a jeho pedagogické postupy. Týchto svedkov však prvostupňový súd nevypočul. Kvalita dokazovania na súde prvého stupňa bola poznačená aj osobou sudcu JUDr. K., ktorý bol neskôr z konania vylúčený pre zaujatosť. Žalovaná nepreukázala, že žalobca narúšal priebeh pedagogických porád, že dôvodom nezhôd medzi žalobcom a riaditeľom žalovanej nebol etnický pôvod žalobcu, že žalobca porušoval svoju povinnosť zúčastňovať sa dozoru pred začiatkom vyučovania, ako i porušovanie povinností súvisiacich

s dochádzkou do zamestnania a jej evidenciou. Prvostupňový súd sa vôbec nevysporiadal s tvrdením žalobcu, že žalovanou požadovaná evidencia dochádzky rómskych žiakov bola neprípustná (zakázaná podľa § 8 zákona č. 428/2002 Z.z. o ochrane osobných údajov). Pokiaľ žalovaná tvrdila, že žalobcu postihovala za neplnenie tejto domnejšej povinnosti ako zamestnanca, sama potvrdzuje, že ho sankcionovala za dodržiavanie zákona. Povinnosťou odvolacieho súdu bolo zaoberať sa uvedenými argumentmi, neprístupovať k nim selektívne a neignorovať princíp obráteného dôkazného bremena v spore o ochranu proti diskriminácii. Žalobcovi stačilo preukázať, že voči nemu boli vykonané opatrenia, ktoré neboli vykonané voči iným zamestnancom, jeho povinnosťou nebolo preukazovať, že uvedené opatrenia neboli diskriminačné; túto povinnosť mala žalovaná. Súd úplne poprel inštitút dôkazného bremena a zaťažil žalobcu povinnosťou preukázať diskriminačný charakter opatrení žalovanej. Súčasťou práva na obhajobu je podľa judikatúry Ústavného súdu SR aj právo na riadne, úplné a zrozumiteľné odôvodnenie súdneho rozhodnutia. Súčasťou základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) je aj právo na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t.j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03). Z práva na spravodlivú súdnu ochranu vyplýva aj povinnosť súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993, II. ÚS 410/06). Žalobca v odvolaní proti rozsudku súdu prvého stupňa uviedol konkrétne námietky k právnomu posúdeniu veci, nesprávnu interpretáciu a vykonanie dôkazov, nevykonanie navrhnutých dôkazov súdom prvého stupňa, chybné dokazovanie vykonané vylúčeným sudcom z dôvodu jeho zaujatosti. Odvolací súd na námietky žalobcu vôbec nereagoval, keď po právnej stránke svoje rozhodnutie odôvodnil výlučne právnou úpravou ochrany osobnosti podľa Občianskeho zákonníka, antidiskriminačný zákon spomenul iba formálne, inštitút obráteného dôkazného bremena nespomenul vôbec napriek jeho kľúčovému významu pre predmetné konanie, nereagoval ani na jednu námietku ohľadom priebehu a vyhodnotenia dokazovania, iba všeobecne zrekapituloval dôkazy, pričom odvolacie námietky žalobcu ignoroval. Z rozsudku nie je zrejmé, prečo odvolací súd neuznal odvolacie námietky žalobcu a prečo tieto považoval za nedôvodné.

Žalovaná vo svojom vyjadrení k dovolaniu navrhla, aby dovolací súd dovolanie žalobcu zamietol. Uviedla, že prvostupňový i odvolací súd postupovali v súlade s ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku a žalobcovi poskytli ochranu jeho práv a právom chránených záujmov, z ktorých uplatňovania nebol vylúčený. Vecná kritika žalobcu zo strany riaditeľa školy vychádzala z reálnych a pravdivých podkladov, ktoré boli v priebehu dokazovania žalobcovi preukázané pri zanedbaní povinnosti pedagóga, svojvôle v pedagogickom procese. Pojem diskriminácie v súdnom konaní začal žalobca používať až po zverejnení zákona č. 365/2004 Z.z. Následne začal používať argumentáciu o svojom etnickom pôvode. Vypočutí svedkovia pedagogického zboru potvrdili, že riaditeľ školy vyžadoval od všetkých rovnako plnenie si pedagogických povinností a nikomu nič netoleroval. V prípade žiakov s etnickým pôvodom na škole (46 %) vyžadovalo rovnaké zaobchádzanie vedenie školy tak voči žiakom ako aj voči pedagógom. Inštitút obráteného dôkazného bremena bol súdmi plne akceptovaný.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) skúmal najskôr, či dovolanie smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 236 a nasl. O.s.p.).

Dovolanie je mimoriadny opravný prostriedok, ktorým nemožno napadnúť každé rozhodnutie súdu. Výnimočnosti tohto opravného prostriedku zodpovedá právna úprava jeho prípustnosti. Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu len v prípadoch, v ktorých ho pripúšťa zákon (viď § 236 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci je dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. Podľa § 238 ods. 1 O.s.p. je dovolanie prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. V zmysle § 238 ods. 2 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež proti rozsudku, v ktorom sa odvolací súd odchyľil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež vtedy, ak smeruje proti potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd vyslovil, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu.

V danom prípade dovolaním žalobcu nie je napadnutý zmeňujúci rozsudok odvolacieho súdu, ale taký potvrdzujúci rozsudok odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd nevyslovil, že dovolanie proti nemu je prípustné. Dovolací súd v prejednávanej veci dosiaľ nerozhodoval, preto ani nevyslovil právny názor, ktorým by boli súdy viazané. Z týchto dôvodov dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že dovolanie žalobcu nie je podľa § 238 ods. 1 až 3 O.s.p. procesne prípustné.

Dovolanie žalobcu by mohlo byť procesne prípustné, len ak by konanie, v ktorom bol vydaný napadnutý rozsudok, bolo postihnuté niektorou zo závažných procesných väd uvedených v § 237 O.s.p. Povinnosť skúmať, či konanie nie je zaťažené niektorou z nich, vyplýva pre dovolací súd z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. Dovolací súd sa preto neobmedzil len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale sa (aj so zreteľom na obsah dovolania) zaoberal tiež otázkou, či konanie nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 O.s.p. Toto ustanovenie pripúšťa dovolanie proti každému rozhodnutiu (aj rozsudku) odvolacieho súdu vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát.

Treba uviesť, že z hľadiska § 237 O.s.p. sú právne významné len tie procesné nedostatky, ktoré vykazujú znaky procesných väd taxatívne vymenovaných v písmenách a/ až g/ tohto ustanovenia. Iné vady, i keby k nim v konaní došlo a prípadne aj mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, nezakladajú prípustnosť dovolania podľa tohto ustanovenia. Z hľadiska posúdenia existencie niektorej z procesných väd v zmysle § 237 O.s.p. ako dôvodu, ktorý zakladá prípustnosť dovolania proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, nie je pritom významný subjektívny názor účastníka, že v konaní došlo k takejto vade, ale len jednoznačné, všetky pochybnosti vylučujúce zistenie, že konanie je skutočne postihnuté niektorou z taxatívne vymenovaných väd.

Dovolateľ existenciu procesných väd konania v zmysle § 237 písm. a/ až e/ a g/ O.s.p. netvrdil a procesné vady tejto povahy v dovolacom konaní nevyšli najavo. Prípustnosť jeho dovolania preto z týchto ustanovení nevyplýva.

Dovolateľ namieta, že konanie je zaťažené procesnou vadou v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. Dôvodom, ktorý zakladá prípustnosť dovolania podľa tohto ustanovenia, je taký vadný postup súdu v občianskom súdnom konaní, ktorým sa účastníkovi odníme možnosť konať pred súdom a v konaní pred ním uplatňovať procesné práva priznané mu za účelom zabezpečenia účinnej ochrany jeho práv. Z obsahu dovolania možno vyvodit', že k odňatiu možnosti konať pred súdom malo podľa názoru dovolateľa dôjsť predovšetkým nerešpektovaním inštitútu „obráteného dôkazného bremena“; nevykonaním ním navrhovaného dokazovania (výsluchom svedkov); nevysvetlením podrobných dôvodov nevykonania navrhovaných dôkazov; nesprávnym vykonaním a hodnotením dôkazov; neprihliadnutím (opomenutím) na dôkazy, ktoré dovolateľ považoval za rozhodné; nevysporiadaním sa s právnou argumentáciou a zaujatými stanoviskami dovolateľa k vecnej a právnej stránke sporu v podanom odvolaní v dôvodoch rozhodnutia odvolacieho súdu a napokon nevysvetlením jednotlivých dôvodov rozhodnutia, v súhrne zakladajúcich nepreskúmateľnosť a arbitrárnosť dovolaním napadnutého rozhodnutia.

Žalobca v „jadre argumentácie“, vychádzajúc pritom z obsahu jeho dovolacích námietok dôvodil, že súdy v prejednávanej veci nerešpektovali procesný princíp „obráteného dôkazného bremena“ v konaní o ochrane proti diskriminácii, v dôsledku čoho žalobcu nedôvodne zaťažili povinnosťou preukázať diskriminačný charakter sankčných opatrení žalovanej.

V ústavnoprávnej rovine platí, že právo na spravodlivý proces (čl. 6 ods. 1 Dohovoru) obsahuje zásadu „rovnosti zbraní“ v civilnom procese, ktorá zahŕňa aj povinnosť znášať dôkazné bremeno, ktorá ťaží účastníka konania. Neprimeraná povinnosť znášať dôkazné bremeno môže zapríčiniť, že konanie ako celok nie je možné považovať za spravodlivé. Zákonná úprava dokazovania v civilnom procese spadá pod všeobecný princíp rovnosti účastníkov konania. Zásada rovnosti strán v procese sa prejavuje vytváraním rovnakých procesných podmienok a rovnakého procesného postavenia subjektov, o ktorých právach a povinnostiach rozhoduje občianskoprávny súd (PL. ÚS 43/95, II. ÚS 121/02). Požiadavka spravodlivého procesu v sebe obsahuje zásadu zaručujúcu pre každú stranu v procese mať

rovnakú možnosť obhajovať svoje záujmy a zároveň vylučujúcu mať možnosť podstatnej výhody voči protistrane. Rovnosť účastníkov v občianskom súdnom konaní bližšie charakterizuje § 18 O.s.p., v zmysle ktorého účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie a súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv. Táto zásada sa premieta aj v ďalších ustanoveniach Občianskeho súdneho poriadku, predovšetkým v ustanoveniach upravujúcich vedenie konania a priebeh dokazovania. V procese dokazovania (§ 120 O.s.p.) vo všeobecnosti platí, že účastník konania má povinnosť tvrdenia (bremeno tvrdenia) a dôkaznú povinnosť (dôkazné bremeno). Dôkazné bremeno je inštitútom procesného práva, ktoré dopadá na toho účastníka, v záujme ktorého je, aby určitá skutočnosť, rozhodná podľa hmotného práva a účastníkom tvrdená, bola v konaní preukázaná, teda aby ju súd uznal za pravdivú.

Smernica Rady EÚ 2000/43/EC z 29. júna 2000 sa premietla do Občianskeho súdneho konania Slovenskej republiky ohľadne dôkazného bremena v sporoch, kde osoby tvrdia, že voči nim došlo k priamej či nepriamej diskriminácii v Zákonníku práce (§ 13 ods. 7 zákona č. 311/2001 Z.z.) s účinnosťou od 1. apríla 2002, neskôr od 1. júla 2004 zákonom o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (§ 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z.z. antidiskriminačný zákon).

V prípade vnútroštátnych právnych úprav (§ 13 ods. 7 Zákonníka práce a § 11 ods. 2 antidiskriminačného zákona) platí, že dôkazné bremeno neťaží len a výlučne žalovanú stranu, ale ťaží aj žalobcu. Žalobca musí prioritne uniesť dôkazné bremeno ohľadne skutočností, z ktorých možno odvodiť, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii, resp. zásady rovnakého zaobchádzania. Žalobca musí tvrdiť a zároveň aj predložiť také dôkazy (uniesť dôkazné bremeno), z ktorých možno dôvodne usúdiť, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo. Súčasne musí tvrdiť, že pohnútkou diskriminačného konania je jeho rasa, či etnická príslušnosť (pôvod). Až následne sa presúva dôkazné bremeno na žalovanú stranu, ktorá má právo preukazovať svoje tvrdenia, že neporušila zásadu rovnakého zaobchádzania. Uvedenú postupnosť prechodu dôkazného bremena zo žalobcu na žalovaného je potrebné pokladať za zrejmu a nespornú. To, či žalobca v takomto spore unesie svoje dôkazné bremeno závisí od výpovednej hodnoty ním predložených dôkazných prostriedkov. Strana žalobcu je preto na prvom mieste povinná preukázať „zásah na prvý pohľad“ (prima facie), nepostačuje iba samotné tvrdenie žalobcu, či jeho vnútorné presvedčenie alebo vlastný pocit o takomto zásahu. Z uvedeného potom vyplýva, že predložené dôkazné prostriedky by

mali mať takú výpovednú hodnotu, aby preukazovali existujúce objektívne okolnosti daného prípadu, pri ktorých bude možné už na prvý pohľad (prima facie) prijať záver o porušení zásady rovnakého zaobchádzania (t.j. o zásahu). Zároveň musí žalobca tvrdiť, že k nerovnakému zaobchádzaniu došlo v dôsledku pohnútky žalovaného o rasovej, či etnickej príslušnosti žalobcu; pohnútku (resp. motív) konania žalovaného žalobca nedokazuje. Ak žalobca nepreukáže, že s ním bolo zaobchádzané neobvyklým spôsobom, teda znevýhodňujúcim spôsobom (t.j. diskriminačne), nemôže byť v spore úspešný.

Podľa tvrdenia žalobcu k zásahu o nerovnakom zaobchádzaní došlo zo strany žalovanej listinami zo 4. apríla 2002, z 10. decembra 2002, z 20. decembra 2002, z 19. decembra 2003 a zo 16. júla 2004. Prvostupňový súd dospel k jednoznačnému záveru, že obsah týchto listov nebol objektívne spôsobilý zasiahnuť do osobnostných práv žalobcu, pretože tieto poukazovali na neplnenie pracovných povinností žalobcu a ich obsah neprekračoval rámec vecnej kritiky, nebol urážajúci ani nijako inak znevažujúci žalobcu, kritika bola čo do obsahu a formy primeraná, nevybočovala z hraníc nutných na dosiahnutie cieľa, uskutočňovala sa v rámci pracovnoprávných vzťahov, pri ktorých riaditeľ žalovanej ako nadriadený žalobcovi realizoval svoju základnú povinnosť vedúceho zamestnanca podľa § 82 písm. a/ Zákonníka práce riadiť a kontrolovať prácu zamestnancov. Povinnosť žalobcu ako zamestnanca plniť pokyny nadriadeného v súlade s právnymi predpismi je daná podľa § 81 písm. a/ Zákonníka práce. Súd prvého stupňa rovnako konštatoval, že pokiaľ ide o priamu, či nepriamu diskrimináciu, vykonaným dokazovaním nebolo preukázané, že by zo strany žalovanej dochádzalo ku konaniu, ktorým by k žalobcovi pristupovala inak, ako k ostatným zamestnancom, alebo ktorým by bola žalovaná poukazovala na rómsky pôvod žalobcu. Odvolací súd sa v celom rozsahu stotožnil so skutkovými zisteniami, ako aj s právnymi závermi súdu prvého stupňa, keď konštatoval vecnú správnosť odvolaním napadnutého rozhodnutia.

Len samotný pocit, či vnútorné presvedčenie žalobcu nemožno bez ďalšieho považovať na prvý pohľad (prima facie) za záver o porušení zásady rovnakého zaobchádzania. Podľa záverov prvostupňového i odvolacieho súdu žalobcom predložené listiny z objektívneho hľadiska nepreukazujú také okolnosti, z ktorých by bolo možné dôvodne usudzovať na prvý pohľad, že došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. K presunu dôkazného bremena nepostačuje fakt, že žalobca sa hlási k rómskemu etniku a bol žalovanou upozorňovaný i sankcionovaný za nedodržiavanie pracovnej disciplíny, bolo

potrebné, aby žalobca svoje tvrdenia podložil ďalšími dôkazmi preukazujúcimi nerovnaké zaobchádzanie. Ak žalobca neunesol dôkazné bremeno, nemohol byť v spore úspešnou stranou. Za tohto procesného stavu nemožno považovať za relevantnú námietku žalobcu o nerešpektovaní obráteného dôkazného bremena súdmi. Uvedený procesný stav má svoj praktický dopad aj na odôvodnenie rozhodnutí súdov, ktoré z hľadiska určitosti, zrozumiteľnosti a dostatočnosti skutkových a právnych dôvodov v danom prípade odpovedali na právne relevantné okolnosti prípadu potiaľ, pokiaľ sa venovali otázke žalobcom preukázaných dôvodných skutočností o porušení zásady rovnakého zaobchádzania (t.j. unesenia dôkazného bremena žalobcom), zvažujúc pritom aj vysvetlenia žalovanej strany, ktoré považovali za dostatočné, čo bolo dôvodom na zamietnutie žaloby. Vychádzajúc z uvedeného nemožno prisvedčiť dovolateľovi, že postupom súdov došlo k odňatiu možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

K odňatiu možnosti žalobcu pred súdom konať malo podľa jeho názoru dôjsť aj tým, že súdy nevyhoveli návrhom na vykonanie dokazovania výsluchom svedkov. O odňatie možnosti konať pred súdom nejde v prípade, ak súd nevyhovie návrhu účastníka na vykonanie dôkazu (napr. R 125/1999, R 6/2000). Ak by aj uvedená vada napĺňala dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p., k takejto vade by bolo možné prihliadať iba ak by bolo dovolanie prípustné (§ 238 ods. 1 až 3 O.s.p.). Dovolateľ sa mýli, ak nevykonanie ním navrhnutých dôkazov výsluchom svedkov súdom považuje za porušenie § 237 písm. f/ O.s.p. Dovolací súd pre úplnosť dodáva, že i keď tvrdenia žalobcu v dovolaní o nevyhovení jeho návrhu na vykonanie dokazovania nie sú úplne konkrétne, z obsahu spisu možno vyvodiť, že zrejme mal na mysli nevyhovenie jeho návrhu z 5. júna 2003 (č.l. 42 spisu) na vykonanie dokazovania výpoveďami svedkov R., O. a K.. Z písomného návrhu nevyplýva na preukázanie akých konkrétnych skutočností bol výsluch svedkov navrhnutý a nie je zrejme z akej adresy by mali byť svedkovia predvolaní. Zo zápisnice o pojednávaní súdu z 26. apríla 2007 (č.l. 225 spisu) vyplýva, že účastníkom konania bolo dané poučenie súdom podľa § 120 ods. 4 O.s.p., na základe ktorého obaja účastníci zhodne uviedli, že nemajú návrhy na doplnenie dokazovania. Za uvedeného procesného stavu nemožno prisvedčiť žalobcovi, že dôvod pre ktorý nedošlo k vykonaniu ďalších dôkazov, teda aj výsluchom napríklad uvedených svedkov, zaviniť svojím postupom prvostupňový súd. Vzhľadom na neúplnosť návrhu na vykonanie dôkazu, najmä však na záverečné stanovisko žalobcu po poučení súdom podľa § 120 ods. 4 O.s.p., kedy tento už netrval na vykonávaní ďalších dôkazov, nemožno

takýto postup považovať za porušenie procesných práv účastníka konania, a teda ani za odňatie možnosti konať pred súdom.

V občianskom súdnom konaní má účastník tiež právo vyjadriť sa k návrhom na dôkazy a k všetkým dôkazom, ktoré sa vykonali (viď § 123 O.s.p.). Právo účastníkov vyjadriť sa k vykonanému dokazovaniu sa v konaní realizuje tak, že predseda senátu spravidla bezprostredne po vykonaní každého dôkazu umožní účastníkovi, aby sa k nemu bezprostredne vyjadril a aby uviedol všetko, čo pri hodnotení vykonaného dôkazu považuje za významné. Vyjadrenie k vykonanému dôkazu je jedným z podkladov, na základe ktorých súd pri rozhodovaní vo veci samej hodnotí dôkazy. Právo vyjadriť sa k vykonaným dôkazom nemožno zamieňať s možnosťou účastníkov na záver pojednávania zhrnúť svoje návrhy a vyjadriť sa k dokazovaniu i k právnej stránke veci (§ 118 ods. 3 O.s.p.), pretože obsah a účel týchto procesných práv účastníka je rozdielny. Procesnú možnosť účastníka vyjadriť sa k vykonanému dôkazu (napr. z hľadiska vierohodnosti svedka a jeho vzťahu k prejednávanej veci, pravosti a správnosti listiny, osoby a odbornej spôsobilosti znalca, vecnej správnosti postupu súdu pri vykonávaní ohliadky a pod.) musí súd vytvoriť účastníkovi už v rámci dokazovania. Ak sa žalobcovi faktickým postupom súdu odoprelo právo vyjadriť sa k výsluchu svedkyne M. bezprostredne po jeho skončení, ktorého sa osobne zúčastnil a ktorej kládol otázky (a to aj v prípade, že niektorú otázku na svedka súd nepripustil), pričom následne pokračovalo dokazovanie a vo veci prebehli ďalšie súdne pojednávania, na ktorom sa mohol žalobca vyjadriť k výsluchu svedkyne, nejde o vadu podľa § 237 písm. f/ O.s.p., môže však ísť o inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.), k takejto vade by bolo možné prihliadať iba ak by bolo dovolanie prípustné (§ 238 ods. 1 až 3 O.s.p.).

Hodnotiace úsudky súdov (prvostupňového a odvolacieho) vyslovené v rozhodnutiach, ktoré vychádzajú z vykonaných dôkazov [najmä záver, že súd nezistil z vykonaných dôkazov (listinných a výpovedí svedkov) prvky priamej či nepriamej diskriminácie ani porušenie práv na ochranu osobnosti] nemožno považovať za nesprávny postup súdu v „priebehu konania“ a teda ani za odňatie možnosti konať pred súdom zakladajúci prípustnosť dovolania podľa § 237 písm. f/ O.s.p.

Nesprávne právne posúdenie súdmi nižších stupňov je relevantný dovolací dôvod, ktorým možno odôvodniť procesne prípustné dovolanie (viď § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.), nie

je ale procesnou vadou konania podľa § 237 písm. f/ O.s.p. preto sa (ani prípadným) nesprávnym právnym posúdením veci účastníkovi konania neodníma možnosť pre súdom konať (viď napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 102/2004, sp. zn. 2 Cdo 282/2006, sp. zn. 3 Cdo 174/2005, sp. zn. 4 Cdo 165/2003).

Rovnako tak ďalšie námietky o „nesprávnej interpretácii a vykonaní dôkazov“, „nedostatočnom a chybnom“ vykonávaní dôkazov vylúčeným sudcom, „všeobecnej rekapitulácii dôkazov“ súdom, môžu byť prejavom tzv. inej procesnej vady konania majúcej za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, ktorá je síce relevantným dovolacím dôvodom v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. (v tom zmysle, že s poukazom na tieto vady možno odôvodniť procesne prípustné dovolanie), samé o sebe však prípustnosť dovolania nezakladajú (viď § 237 O.s.p., ako aj § 238 ods. 1 až 3 O.s.p.).

Pokiaľ žalobca namieta, že mu bolo odopreté právo na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany (IV. ÚS 115/03), a pokiaľ tvrdí nedostatky týkajúce sa odôvodnenia dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu a vyporiadania sa s jeho odvolacími námietkami, dovolací súd uvádza, že právo na určitú kvalitu súdneho konania, ktorej súčasťou je aj právo účastníka na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia, je jedným z aspektov práva na spravodlivý proces. Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva aj povinnosť všeobecného súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán, avšak s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (I. ÚS 46/05, I. ÚS 352/06, II. ÚS 220/08, III. ÚS 12/07, IV. ÚS 163/08). Štruktúra práva na odôvodnenie je rámcovo upravená v § 157 ods. 2 O.s.p. Táto norma sa uplatňuje aj v odvolacom konaní (§ 211 O.s.p.). Odôvodnenie súdneho rozhodnutia v opravnom konaní však nemá odpovedať na každú námietku alebo argument v opravnom prostriedku, ale iba na tie, ktoré majú rozhodujúci význam pre rozhodnutie o odvolaní a zostali sporné alebo sú nevyhnutné na doplnenie dôvodov prvostupňového rozhodnutia, ktoré sa preskúmava v odvolacom konaní (II. ÚS 78/05). Aj podľa názoru dovolacieho súdu právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia neznamená, že súd musí dať podrobnú odpoveď na každý argument účastníka konania, z odôvodnenia rozhodnutia musia byť zrejmé všetky pre rozhodnutie podstatné skutočnosti objasňujúce skutkový a právny základ rozhodnutia. Vychádzajúc z toho a zároveň poukazujúc na konkrétnu obsahovú, vecnú

a právnu stránku dotknutých súdnych rozhodnutí, dovolací súd dospel k záveru, že právo žalobcu na riadne odôvodnenie porušené nebolo.

Odôvodnenie napadnutého rozsudku odvolacieho súdu obsahuje nielen stručné zhrnutie odvolacích námietok žalobcu, odkaz na právnu úpravu, ale aj primerané právne posúdenie. Odvolací súd konštatoval, že „v celom rozsahu sa stotožnil so skutkovými zisteniami a závermi súdu prvého stupňa o nedôvodnosti nároku žalobcu z dôvodu neexistencie neoprávnených zásahov do jeho osobnosti, ako aj nepreukázania porušenia zásad rovnakého zaobchádzania s odkazom na bližšie dôvody uvedené v rozhodnutí súdu prvého stupňa“. Podrobnosť skutkových zistení a právneho posúdenia veci súdom prvého stupňa je zjavná a vyplýva aj z obsahu odôvodnenia dovolacieho rozhodnutia. V prípade, ak odvolací v plnom rozsahu odkáže na dôvody rozhodnutia súdu prvého stupňa (úplný alebo čiastočný blanketový odkaz), stačí, ak v odôvodnení rozsudku iba poukáže na relevantné skutkové zistenia a stručne zhrnie právne posúdenie veci, pretože rozhodnutie odvolacieho súdu v sebe zahŕňa po obsahovej stránke aj odôvodnenie rozsudku súdu prvého stupňa, s ktorým tak tvorí jeden celok. Podľa právneho názoru dovolacieho súdu takéto odôvodnenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu (aj v nadväznosti na ním potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa) v potrebnej miere vysvetľuje, čo považoval odvolací súd za rozhodujúce, že totiž nič z toho, čo žalobca v prejednávanej veci označoval za „preukázané“ ohľadne zásahov do práv na ochranu osobnosti a práv na rovnaké zaobchádzanie (diskrimináciu z etnických dôvodov), sa nepotvrdilo. Pritom rozsudok súdu prvého stupňa bol vyčerpávajúcim spôsobom odôvodnený, súd prvého stupňa uviedol, ktoré skutkové zistenia považoval za relevantné a ako ich mal preukázané (t.j. z akých vykonaných dôkazov vychádzal), aké právne normy vo veci aplikoval a ako tieto na konkrétny prípad vyložil, prečo nevykonal ďalšie dôkazy navrhnuté žalobcom a z akých dôvodov neprihliadal na právne a skutkové argumenty žalobcu pri svojom závere o nedôvodnosti žaloby.

Ako už bolo uvedené vyššie, dovolací súd nemôže pristúpiť k posudzovaniu otázky dôvodnosti a opodstatnenosti dovolania (t.j. danosti dovolacích dôvodov v zmysle § 241 ods. 2 O.s.p.), pokiaľ nedospeje k záveru, že dovolanie je procesne prípustné. V prejednávanej veci pri skúmaní otázky prípustnosti dovolania bolo zistené, že tento opravný prostriedok žalobcu nesmeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému je prípustný (nie je podaný proti žiadnemu z rozhodnutí uvedených v § 238 ods. 1 až 3 O.s.p., v dovolacom konaní nevyšli najavo procesné vady konania v zmysle § 237 písm. a/ až e/ a g/ O.s.p. a nepreukázala sa

žalobcom tvrdená existencia procesnej vady v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.). Najvyšší súd Slovenskej republiky preto nemohol v dovolacom konaní postúpiť ďalej a dovolaciemu prieskumu podrobiť správnosť právnych záverov odvolacieho súdu, ani vecne riešiť to, či konanie trpí inými vadami uvádzanými dovolateľom, a či tieto prípadne mali za následok vydanie nesprávneho rozhodnutia vo veci. Po konštatovaní procesnej neprípustnosti dovolania musel Najvyšší súd Slovenskej republiky dovolanie žalobcu bez ďalšieho odmietnuť (§ 243b ods. 5 O.s.p. v spojení s § 218 ods. 1 písm. c/ O.s.p.), pričom nemal možnosť zaoberať sa vecnou správnosťou napadnutého rozhodnutia.

V dovolacom konaní úspešnej žalovanej vzniklo právo na náhradu trov konania proti žalobcovi, ktorý úspech nemal (§ 243b ods. 5 O.s.p. v spojení s § 224 ods. 1 O.s.p. a § 142 ods. 1 O.s.p.). Dovolací súd žalovanej náhradu trov dovolacieho konania nepriznal z dôvodu, že nepodala návrh na ich náhradu (§ 151 ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 21. januára 2009

JUDr. Daniela Sučanská, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková